

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Тези

**77-ї наукової конференції професорів,
викладачів, наукових працівників,
аспірантів та студентів університету**

ТОМ 2

16 травня – 22 травня 2025 р.

АРХІТЕКТУРНІ ПАЛІМПСЕСТИ: ШАРИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В МІСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Місто – це «багатошаровий текст», написаний і переписаний поколіннями. Перенесений на міське середовище, цей образ означає, що міська структура є основою для постійних змін. Нові покоління мешканців будують, руйнують та перебудовують своє середовище, вкладаючи в нього нові функції та сенси, деякі реагують на минулі фази, інші – ні. Найбільш привабливим в образі міста як палімпсесту є те, що він робить присутнім одночасність кількох матеріальних виразів, як видимих, так і невидимих, але водночас формуючих. В містах нові будівлі, вулиці та функції нашаровуються на старі, створюючи складну систему пам'яті.

В урбаністиці концепція палімпсесту передбачає розгляд міста як нашарування різних історичних, соціальних і символічних пластів. У цьому контексті виділяють кілька типів міських нашарувань:

1. Фізичні шари:

1.1 Археологічні - залишки давніх будівель, предметів побуту, поховань, що розкривають найдавніші фази життя місця.

1.2 Архітектурні - будівлі та споруди різних епох, які можуть поєднувати стилі, перебудовуватися або зберігати оригінальні риси.

1.3 Інфраструктурні - дороги, мости, комунікації, системи водопостачання, що змінюються з часом, залишаючи сліди попередніх конфігурацій.

2. Соціальні шари:

2.1 Етнічні - сліди проживання різних народів, міграцій, змішування культур, які можуть проявлятися у топоніміці, традиціях або архітектурі.

2.2 Економічні – шари, пов'язані з розвитком торгівлі, промисловості, змінами у використанні землі.

2.3 Травматичні - події, що залишили слід у місцевій пам'яті.

3. Символічні шари:

3.1 Назви вулиць, які можуть змінюватися згідно з політичними режимами, відображаючи ідеологічні зрушення.

3.2 Мистецтво - монументи, графіті, мурали, які стають маркерами певних ідей або подій.

3.3 Динамічний процес – постійне переосмислення місць, через конфлікти, редевелопмент та нові функції які формують його сучасне сприйняття [2].

Палімпсест – це метафора процесу взаємодії, де відбувається взаємна адаптація між територією та населенням; де інтенсивність та глибина міста стають монументальними. У містах – це простори, що не мали меморіальної функції, вони не планувалися як пам'ятники, але через соціальні чи політичні процеси набули нового значення. Саме мешканці надають цим просторам символічної ваги, які стають місцями збору, обговорення, скорботи або протесту [3].

Міський палімпсест як простір значень. Дослідження району Вайтчепел у Східному Лондоні, як приклад міського палімпсесту [1].

Для кращого розуміння шарів міських просторів, виявлених за допомогою аналізу карт, а також розшифрування значення та досвіду людей, які ходять міськими просторами, було проведено 103 годинні глибинні інтерв'ю. Аналіз поєднував тематичне кодування з картографуванням ключових точок збору: від історичних, що з'явилися на картах XVI ст., до нових, що сформувалися із розвитком інфраструктури у XIX–XX ст. За результатом досліджень, локації функціонують як соціальні якорі, що формують колективну пам'ять.

Також можна виділити два соціально-просторові механізми, що впливають на динаміку міста: доступність простору для пішоходів і візуально доступні зони, які формують досвід та навігацію. Аналіз також показав, що сприйняття простору залежить від напрямку руху: зі сходу на захід, чи навпаки (з одного боку — історичний і культурний спадок, з іншого — сучасні соціальні та економічні трансформації).

Висновок. Місто — це не просто нашарування минулого, а «живий організм», який постійно змінюється. Міський палімпсест виявляється не лише як історична концепція, а як активний чинник у формуванні соціального життя, що впливає на планування, мобільність і локальну ідентичність. Кожна епоха додає свої сліди та впливає на сучасне життя. Збереження історичної архітектури чи назви вулиць, потребує переосмислення для сучасного світу. Завдання фахівців і мешканців — не законсервувати минуле, а знайти йому нове застосування, щоб історія й сьогодення доповнювали одне одного.

Література:

1. Flint Ashery, S., & Stadler, N. (2021). *Palimpsests and Urban Pasts: The Janus-Faced Nature of Whitechapel* PLOS ONE, 16(9), e0251064. URL: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0251064> (дата звернення: 08.05.2025)

2. Kroessler, J. A. (2015). *The City as Palimpsest*. John Jay College of Criminal Justice. URL: https://academicworks.cuny.edu/jj_pubs/42/ (дата звернення: 08.05.2025)

3. Viganò, P. (2020). *Palimpsest Metaphor: Figures and Spaces of the Contemporary Project*. *Urban Planning*5(2), 157–159. Open Access Journal (англ.).ISSN: 2183-7635 URL: <https://www.cogitatiopress.com/urbanplanning/article/view/3251> (дата звернення: 08.05.2025)